

Asymetrické výzvy vs. zabezpečenie euroatlantického priestoru proti tradičným hrozbám

*Príhovor štátneho tajomníka MO SR, pána Daniela Duchoňa
okráhly stôl v rámci série National Security Table III, 26. februára 2009*

Vážená pani štátna tajomníčka, vážené dámy a páni,

na úvod mi dovoľte poďakovať za pozvanie do tejto diskusie a zároveň ospravedlniť neúčast' pána ministra obrany. Ministerstvo obrany SR sa vždy snažilo kladne postaviť k aktivitám podobného typu, čoho dôkazom je aj podpora Euroatlantického centra pri organizovaní predošlých sérií National Security Table, resp. pri iných aktivitách EAC.

Podľa môjho názoru je veľmi dôležité neustále hovoriť o témach súvisiacich s bezpečnosťou a obranou, pretože koniec studenej vojny odštartoval celý rad procesov, ktoré ani po 20 rokoch nie sú zďaleka ukončené a sú neustále aktuálne. Najmä transformácia bezpečnostného prostredia, zmeny bezpečnostného myslenia a na to nadväzujúce inovácie všetkých vojenských prostriedkov sú javom, o ktorom je nevyhnutné diskutovať, pretože nekončí v nejakom konkrétnom časovom bode.

Ak hovoríme o bezpečnostných hrozbách (či rizikách alebo výzvach – podľa toho ako konkrétne tieto termíny definujeme), je potrebné si uvedomiť, že tradičné vnímanie bezpečnosti bolo založené v prvom rade na vojenských aspektoch a viazalo sa ku konkrétnemu štátu ako jedinému relevantnému bezpečnostnému aktérovi. Nové alebo prinajmenšom inovované vnímanie rozširuje záber bezpečnosti nad rámec klasickej vojenskej sily, venuje sa preto aj aktérom iným ako je štát.

Ak sa dnes máme rozprávať o spôsoboch reakcie na nové bezpečnostné prostredie, dovoľte mi ako východisko využiť Komplexnú politickú smernicu NATO z roku 2006. Tento dokument spoločne so Strategickou koncepciou NATO vytvára strategicko-politický rámec pre pôsobenie a aktivity Aliancie. Smernica jasne uvádza, že v nasledujúcich 10-15 rokoch si vývoj bezpečnostného prostredia a potreba vysporiadať sa s konvenčnými a hlavne asymetrickými hrozbami vyžiada nové spôsobilosti.

V tejto súvislosti dávam do pozornosti najmä spojenia *asymetrické hrozby a nové spôsobilosti*. Je evidentné, že ide o vzájomne previazaný vzťah, na ktorý je nutné nazerať komplexne a tieto dva body nie je možné od seba oddeľovať.

Zastavme sa najprv pár slovami pri pojme asymetrické hrozby. Hoci sa tento pojem akoby udomácnil v bezpečnostnom jazyku, nie je celkom výpovedný, a to najmä preto, lebo nehovorí nič o kvalite hrozieb. Hovoríme teda skôr o hrozbách asymetrických stratégií štátnych i neštátnych protivníkov, alebo inak povedané o tých stratégiách, na ktoré sme doteraz neboli dobre pripravení a ktoré nás – teda demokratický alebo ak chcete západný svet – najviac prekvapili 11. septembra 2001.

Čo vlastne myslíme pod termínom *nové (asymetrické) hrozby*? Z môjho pohľadu ide o akékoľvek netradičné (atypické) hrozby, resp. hrozby, ktoré sú netradičné v našom – západnom – videní. Môže pritom ísť o terorizmus, teda väčšinou boj inými ako vojenskými prostriedkami, použitie jadrových, chemických či biologických zbraní neštátnymi aktérmi, alebo štátmi, ktorých správanie sa dá ťažko predvídať. Ale i o celý rad iných vojenských,

polovojenských či informačných operácií vykonávaných štátmi, skupinami, alebo jednotlivcami.

Tieto hrozby sa prejavovali postupne od začiatku 90. rokov a súviseli s rozširujúcou sa globalizáciou, zmenami v medzinárodných vzťahoch, spoločensko-ekonomickým a vedecko-technickým rozvojom a rozdielmi v schopnosti jednotlivých krajín adaptovať sa na tieto moderné podmienky.

Zlyhávanie štátnych štruktúr v niektorých oblastiach sveta sa postupne začalo prejavovať vo zvyšujúcom sa počte teroristických či iných incidentov ohrozujúcich bezpečnosť euroatlantického priestoru a jeho obyvateľov. Útoky na americké ambasády v Keni či Tanzánii v roku 1999 boli len jednými z pomerne rozsiahlej mozaiky, no ktoré si až do 11. septembra vyžiadali najviac – hoci napriek tomu asi nie dostatok – pozornosti.

Dnešnej realite sa jednoznačne musíme prispôbiť aj pri rozvoji ozbrojených síl a rozmýšľaní o cestách, ako ich modernizovať a ďalej zdokonaľovať. Nové hrozby nútia ozbrojené sily hľadať nové spôsoby ako im čeliť. Na to sú potrebné práve nové spôsobilosti, tie nové spôsobilosti o ktorých hovorí spomínaná komplexná politická smernica NATO.

Jednou z hlavných požiadaviek na moderné ozbrojené sily a teda i prioritnou požadovanou spôsobilosťou sa stala tzv. expedičnosť. Jednoducho povedané, schopnosť prísť až k ohnisku týchto hrozieb a bojovať proti zárodkom ich prejavov. Reaktívny prístup bol nahradený proaktívnym, teda problémy by mali byť riešené už v mieste svojho vzniku a skôr, ako sa nepredpokladateľným spôsobom priblížia k nám. To ale samozrejme reálne zvyšuje požiadavky na logistické zabezpečenie a v neposlednom rade i na finančné zdroje, ktoré dnes v období celosvetovej hospodárskej krízy chýbajú vo všetkých oblastiach.

Ide však aj o účelnosť investovaných prostriedkov. Je potrebné si tiež uvedomiť, že priamy vzťah medzi veľkosťou výzbroje a množstvom investovaných prostriedkov na strane jednej a rozsahu schopností byť úspešný a efektívny v boji na strane druhej nemusí celkom platiť. Útoky na Dvojičky a Pentagon v USA ukázali v priamom prenose, aké obrovské ľudské a materiálne škody môžu spôsobiť v podstate zanedbateľné investície teroristov. Najdrahšie kusy modernej výzbroje nie sú v niektorých prípadoch naplno využiteľné v moderných konfliktoch, v ktorých tradičné bojiská boli nahradené bojom v obývaných oblastiach.

Vysoké požiadavky sú kladené i na výcvik a odolnosť vojakov. Nové bojiská často zahŕňajú nehostinné prostredie rôznych klimatických podmienok, čo možno vidieť na príklade Afganistanu, kde dnes prebieha najväčšia a zároveň najkomplexnejšia operácia NATO. V nej sa potvrdzuje i nezanedbateľná úloha vojenského spravodajstva, sledovania, prieskumu či elektronického boja.

Tiež si treba uvedomiť, že nové hrozby so sebou nesú dôraz na iné, ako len vojenské aspekty bezpečnosti. Dôležitosť politických, spoločenských, ale aj ekonomických aspektov zvyšuje požiadavky na spoluprácu rôznych aktérov. Jasne to vidíme práve v Afganistane, kde číra vojenská prevaha NATO a jeho partnerov nad miestnymi militantnými skupinami nie je dostatočným a jediným predpokladom pre úspech. Nie náhodou sa preto tzv. komplexný prístup stal jedným z najviac používaných slov v slovníku NATO a už niekoľko mesiacov či dokonca rokov sa hľadajú cesty, ako zlepšiť koordináciu jednotlivých hráčov pri riešení kríz

vo svete. Neznamená to samozrejme popretie významu vojenstva či „vojenskej“ bezpečnosti, ale posilnenie významu aj jej ďalších zložiek.

Ďalšími príkladmi nových hrozieb, o ktorých sa v súčasnosti živo diskutuje, sú napríklad informačná či energetická bezpečnosť. Dnes už totiž možno protivníka poraziť (či minimálne výrazne ohroziť) i veľmi sprostredkovane, bez využitia čo len jediného vojaka alebo výstrelu. Výborným príkladom je cyber útok na Estónsko pred niekoľkými rokmi. To len podčiarkuje dôležitosť čo najširšieho chápania bezpečnosti so zahrnutím širokého spektra rezortov a ďalších aktérov.

Bolo by ale zároveň chybou domnievať sa, že „nové“ hrozby absolútne nahradili „tradičné“ a podceňovať úlohy, na ktoré boli ozbrojené sily desaťročia pripravované. Udalosti posledných mesiacov napríklad na Kaukaze ukázali, že relevantnosť článku 5 Severoatlantickej zmluvy je stále aktuálna a v súčasnosti nemožno vylúčiť akýkoľvek scenár. Túto skutočnosť si uvedomujú odborníci na rôznych úrovniach a debatuje sa o nej i v súvislosti s plánovanou revíziou Strategickej koncepcie NATO, ktorá by mohla uzrieť svetlo sveta v roku 2010.

Všetky uvedené skutočnosti si uvedomujeme aj my pri prístupe k ozbrojeným silám Slovenskej republiky. Kladieme dôraz na to, aby boli modernizované, vyzbrojované a cvičené v súlade s najnovšími trendmi a v úzkej reakcii na nové hrozby, hoci finančné obmedzenia najmä v tomto neľahkom období nám to nie vždy v plnej miere umožňujú. Doterajšie úspechy ktoré OS SR dosahujú v operáciách medzinárodného krízového manažmentu naznačujú, že sme zvolili správnu cestu.

Predovšetkým účasť našich vojakov v operácii ISAF v Afganistane je testom správnosti našich rozhodnutí. Úspech v Afganistane považuje SR ako člen Aliancie za svoju prioritu. Preto došlo v minulom roku k schváleniu zvýšenia mandátových počtov príspevku OS SR zo 115 na 246, pričom k reálnemu naplneniu tohto mandátu dôjde v najbližších mesiacoch.

Na záver môjho príspevku mi dovoľte parafrázovať nášho ministra obrany pána Jaroslava Bašku, ktorý nedávno veľmi výstižne v jednej televíznej diskusii upozornil, že debaty o znižovaní relevancie OS SR sú mylné, pretože *„to, že Vám nevykradli byt niekoľko rokov Vás neprivedie k tomu, aby ste si zrušili poisťku.“* V tomto zmysle treba tiež chápať činnosť, úlohy a najmä dôležitosť OS SR.

Vážená pani štátna tajomníčka, vážené dámy a páni, dovoľte mi ešte raz poďakovať za možnosť vystúpiť na tomto podujatí a podeliť sa s vami o postrehy na tak aktuálnu a súčasne veľmi závažnú tému.